

İstanbul Hukuk Mecmuası

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Başvuru: 16.06.2020
Revizyon Talebi: 27.08.2020
Son Revizyon Tarihi: 01.09.2020
Kabul: 07.09.2020

Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla 7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1 ile Getirilen Bazı Sürelerin Durmasına İlişkin Düzenlemenin Smk'daki Hoşgörü Sürelerine Etkisi

Mehmet Erdem* , Fülürya Yusufoglu Bilgin**

Öz

Dünya Sağlık Örgütü 11.03.2020 tarihinde, Coronavirüs salgının (COVID-19) pandemi olarak tanımlanabileceğini belirtmesiyle beraber, bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de bir dizi önlemler alındı. Bunlardan biri de 7226 sayılı Kanun'la bazı sürelerin durmasına ilişkin düzenlemedir. Bu düzenlemenin birçok olumlu etkisi olmakla beraber, uygulamada bazı belirsizlikleri de beraberinde getirdiği bir gerçektir. Bunlardan bir tanesi, SMK'da belirtilen hoşgörü sürelerinin bu Kanun hükmüne göre durup durmayacağı ve SMK'da yer alan bütün hoşgörü sürelerinin aynı şekilde ele alınıp alınmayacağıdır.

Bu çalışmada, SMK'daki hoşgörü süreleri ikiye ayrılarak incelenmiştir: Bir yandan marka ve patente ilişkin kullanılmama ilişkin hoşgörü süresi, diğer yandan ise patent ve tasarımlar için öngörülen başvurudan önceki hoşgörü süresi. Çalışmanın sonunda, kullanılmama sürelerine bağlı hoşgörü süresinin hak düşürücü süre olmadığı ve dolayısıyla 7226 sayılı Kanun'un kapsamında kalmadığı; buna karşın tasarım ve patentlerin başvurusundan önce yapılan açıklamalara ilişkin tanınan hoşgörü sürelerinin hak düşürücü süre niteliğinde olduğu ve dolayısıyla 7226 sayılı Kanun'un kapsamına girdiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler

7226 sayılı kanun, COVID-19, Hoşgörü süresi, Markanın kullanılmaması, Patent konusu buluşun kullanılmaması, 12 aylık hoşgörü süresi

The Effect of Regulation Regarding the Suspension of Certain Periods Introduced by Provisional Article 1 of Law No. 7226 with the Purpose of Preventing Loss of Rights in the Judicial Area on the Toleranc

Abstract

The World Health Organization (WHO) assessed that coronavirus disease 2019 (COVID-19) can be characterized as a pandemic on March 11, 2020. After this assessment, serious measures were adopted worldwide in an attempt to prevent further spread of the virus. In Turkey, the regulation regarding the Suspension of Judicial Time Limitations (Law No. 7226) was adopted to prevent the propagation of the virus, alongside other precautions. This arrangement has engendered some uncertainties in practice, although it has many positive effects. One of them is whether the grace periods as specified in Turkish Industrial Property Law (IPL) will be suspended according to this Law and whether all the grace periods in IPL will be handled in the same way. We handled the grace periods in two ways in this study: the

* **Sorumlu Yazar:** Mehmet Erdem (Prof. Dr.), Galatasaray Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: merdem@gsu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8269-0794

** Fülürya Yusufoglu Bilgin (Doç. Dr.), Galatasaray Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: fyusufoglu@gsu.edu.tr ORCID: 0000-0003-3711-8769

Atf: Erdem M, Yusufoglu-Bilgin F, "Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla 7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1 ile Getirilen Bazı Sürelerin Durmasına İlişkin Düzenlemenin Smk'daki Hoşgörü Sürelerine Etkisi" (2020) 78(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 711. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2020.78.2.0015>

grace period related to the non-use of the trademark and the patent and the grace period granted before the patent and design application. We concluded at the end of the study that the grace period for non-use is not a prescription period; therefore, this period is not covered by Law 7226. However, the grace period granted for the explanations made before the application of the design and patents is qualified as a prescription period, and thus, it falls within the scope of Law No. 7226.

Keywords

Grace period, Non-use of the trademark, Non-use of the patented invention, 12 months grace period

Extended Summary

The World Health Organization (WHO) assessed that coronavirus disease 2019 (COVID-19) can be characterized as a pandemic on March 11, 2020. After this assessment, serious measures were adopted worldwide in an attempt to prevent further spread of the virus. In Turkey, the regulation regarding the Suspension of Judicial Time Limitations (Law No. 7226) was adopted to prevent the propagation of the virus, alongside other precautions. According to provisional article 1 of Law No. 7226, all the periods related to the birth, use, or termination of a right, including filing a lawsuit, initiating enforcement proceedings, application, complaint, appeal, notice, notification, submission and prescription periods, foreclosure periods, and mandatory administrative application periods are suspended until June 15, 2020, to prevent any loss of right as a result of the COVID-19 pandemic. It means that the periods related to those proceedings will extend for 85 days. This arrangement engendered some uncertainties in practice, although it has many positive effects. One of them is whether the grace periods specified in Turkish Industrial Property Law (IPL) will be suspended according to this law and whether all the grace periods in IPL will be handled in the same way. We have handled the grace periods in two ways in this study: the grace period related to the non-use of the trademark and the patent and the grace period granted before the patent and design application.

The protection of a trademark begins with its registration according to IPL. However, the trademark must be put in genuine use for the person to retain its rights. Pursuant to IPL Article 9/1, if within 5 years following the date of registration, the trademark has not been put to genuine use in Turkey by the trademark proprietor in connection with the goods or services in respect of which it is registered, or if such use has been suspended during an uninterrupted period of five years, the trademark shall be revoked, unless there are appropriate reasons for non-use. The IPL regulates that the non-use of a trademark results in its revocation following the EU regulations (IPL art. 26/1-a, corresponding to article 18 of the EU trademark regulation dated June 14, 2017, and numbered 2017/1001). Similarly, the patent has to be used to preserve its monopoly. However, the sanction stipulated for the non-use of a patent is different. Pursuant to Article 130/2 IPL, within three years after the grant decision related to a patent is published in the Bulletin or within four years after the date of

the patent application, whichever expires later, as from the date of expiration of that period, the relevant person may request to be given a compulsory license because invention forming the subject of patent was not started to be used or serious and real initiatives have not been made for use of the patent or use of the patent was not at a level to meet the needs of the national market on the date of the license request. Even if the sanctions are different for the trademarks and patents, the basic idea is the same, to protect the rights, the right holder has to use its trademark or patent. However, in case the right holder begins to use its trademark/patent after the foreseen period, the right holder will obtain full power over its rights. It must be noted that the person who lapsed to use his or her rights will lose his or her rights if there is a foreclosure period. But in case of grace period for non-use, if the right holder begins to use his or her trademark/patent, he will be able to retrieve absolute power over his rights even after the period ends. In this case, it has to be noted that the grace period for non-use is not a foreclosure period and will not be covered by Law 7226. It also has to be noted that the COVID-19 pandemic is not an appropriate global reason for non-use, and only persons who are affected by the pandemic should assert it as a proper reason for non-use. Only affected persons can assert it as an appropriate reason for non-use and escape the revocation proceedings in this case.

IPL Article 57/2 sets forth a grace period for the disclosure made by the right holder of a design, stating that if a design for which protection is claimed has been made available to the public during the 12 months preceding the date of filing of the application or if priority is claimed on the date of priority by the designer or his successor in title, or a third person in consent with the designer or his successor, or abuse of the relation with the designer or his successor, a disclosure shall not affect the novelty or individual character. A similar rule is applied to the patents. According to IPL Article 84, the novelty of a patent or a utility model will not be affected in the cases that a disclosure was made within 12 months before the application date or within 12 months before the date of priority right if priority right was demanded. As for the grace period granted in favor of the right holder of a design or patent, granting novelty of the product despite the disclosure made prior to the application, it should be noted that the period is a foreclosure period because if the application is not made in the prescribed period, the applicant will lose his or her rights to apply. As for the grace period granted before the application, this is a foreclosure period, and the 12 months should be considered covered by Law 7226.

We concluded that the grace period for non-use is not a foreclosure period at the end of the study, so this period is not covered by Law No. 7226. But the grace period granted for the disclosure made before the application of the design and patents is qualified as a foreclosure period, and thus, it falls within the scope of Law No. 7226.

Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla 7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1 ile Getirilen Bazı Sürelerin Durmasına İlişkin Düzenlemenin Smk'daki Hoşgörü Sürelerine Etkisi

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü 11.03.2020 tarihinde, Coronavirüs salgını (COVID-19) pandemi olarak nitelendirmiştir¹. Bu tarihten sonra birçok ulusal, uluslararası ve uluslar üstü kurum, çeşitli hak kayıplarının önlenmesi için bazı önlemler almaya başlamıştır. Bu kapsamda, birçok ülke pandemiden korunmak ve kişilerin en düşük seviyede etkilenmesi için çeşitli hukuki düzenlemeler getirmek suretiyle önlemler almaya başlamıştır. Türkiye’de de COVID-19 salgınının görülmüş olması sebebiyle, birçok önlemin yanı sıra, kişilerin evde kalmalarının maksimum düzeyde sağlanması için, 7226 sayılı Kanun ile yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesine yönelik birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Geçici Mad.1/a hükmüne göre²; “COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde de görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla; Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden, 30.04.2020 (bu tarih dahil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatılabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltılabilir”. Nitekim Cumhurbaşkanı tarafından bu süreler 15.06.2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

¹ COVID-19’un pandemi olarak nitelendirildiği basın toplantısı için bkz <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-COVID-19---11-march-2020> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

² RG 26.03.2020/31080.

Geçici Madde 1 hükmünün gerekçesine göre, “**Birinci fıkrayla, maddi hukuk, usul hukuku ve takip hukukuna ilişkin süreler ile takip hukukuna ilişkin işlemlerin durması hüküm altına alınmaktadır.**”. Hükmün çok geniş bir uygulama alanı olduğu ve beraberinde birçok sorun da getirdiği görülmektedir³.

Yargılamaya ilişkin süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri açık olarak ifade edildikleri ve nelerin bu sürelere dahil olduğu bilindiğinden, bu süreler inceleme konumuzun dışında tutulmuştur. Keza, TPMK karşısında ileri sürülebilecek olan itiraz süreleri, rüçhan hakkı süreleri gibi sürelerin durduğu tartışma konusu olmadığı için, burada sadece tartışmalara yol açan sürelere değinilecektir⁴.

Son günlerde uygulamada, markanın kullanılması zorunluluğunu getiren SMK m. 9’da tanımlanan markanın beş yıl boyunca kullanılması yükümüne ilişkin sürelerin de durup duramayacağına ilişkin tartışmalar alevlenmiştir. Bir görüş, kullanmama için öngörülen beş yıllık hoşgörü süresinin de, Geçici madde 1’deki düzenlemenin kapsamında yer aldığını ve bu sürenin de duracağını dile getirmiştir⁵. Bu çalışmada, ayrıca SMK m. 9’daki sürenin *hoşgörü süresi* olmasından dolayı, SMK’daki diğer hoşgörü sürelerinin de SMK m. 9’daki süre ile aynı akıbete tabi olup olmadıkları incelenecektir. Bu süreler, SMK m. 57/2’de tasarımın yeniliğini etkilemeyen açıklamalar için öngörülen hoşgörü süresi ve SMK m. 84 uyarınca patentin verilmesini etkilemeyen açıklamalar için öngörülen hoşgörü süresidir.

Bu çalışmada, hoşgörü sürelerinin hukuki niteliği incelendikten sonra, geçici madde ile öngörülen sürelerin durması yönündeki düzenlemenin hoşgörü süresini de etkileyip etkilemediği tartışılacak, ayrıca bütün hoşgörü sürelerinin aynı şekilde etkilenip etkilenmeyeceği incelenecektir.

I. Markanın ve Patentin Kullanılması Zorunluluğu ve Kullanmama İçin Öngörülen Hoşgörü Süresi

SMK’daki düzenlemelere göre, markanın ve patentin tescil tarihlerinden itibaren belli bir süre içinde kullanılmaması veya kullanımına ara verilmesi, bu fikri ürünler üzerindeki hakların kısıtlanmasına ve marka açısından markanın iptaline yol açabilir. SMK ile markanın ve patentin belli bir süre kullanılmaması hoş görülmekte ve bu süre içerisinde marka/patent sahibi bütün haklardan herhangi bir sınırlama ile karşılaşılmaksızın faydalanabilmektedir.

³ 7226 sayılı Kanun’un çek üzerindeki etkileri için bkz Ali Paşlı, ‘COVID-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süreler Çek İbrazı Mümkün Müdür?’ (2020) < <http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-COVID-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020; Ali Dural, ‘COVID-19 Salgını Nedeniyle Yürürlüğe Giren 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesinin Çek Açısından Sonuçları’ (2020) < <https://blog.lexpera.com/tr/COVID-19-salginini-nedeniyle-7226-sayili-kanunun-cek-acisindan-sonuclari/> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz Osman Umut Karaca, ‘Son Dakika: Beklenen Haber Geldi, Süreler Durdu’, (2020) < IPR Gezgin Bloğu, <https://iprgezgin.org/2020/03/25/son-dakika-beklenen-haber-geldi-sureler-durdu/> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

⁵ Karaca, ‘Son Dakika: Beklenen Haber Geldi, Süreler Durdu’(n 4).

A. Markanın Kullanılması Zorunluluğu ve Beş Yıllık Hoşgörü Süresi

Markanın SMK'ya göre korunması, markanın tescil edilmesiyle başlar. Her ne kadar markanın tescil edilmesi için fiilen kullanılması gerekmeseyse de, kişinin tescilli markası üzerindeki hakkının kullanımının devam edebilmesi için markanın fiilen kullanılması gerekir. Markanın sadece tescil edilmesi, markaya sağlanan tüm hakların kullanılması için yeterli değildir. SMK m. 9/1 hükmüne göre, *tescil tarihinden itibaren beş yıl içinde haklı bir sebep olmadan tescil edildiği mal veya hizmetler bakımından marka sahibi tarafından Türkiye’de ciddi biçimde kullanılmayan ya da kullanımına beş yıl kesintisiz ara verilen markanın iptaline karar verilir*. SMK’da AB düzenlemelerine uygun olarak, markanın kullanılmamasına markanın iptali sonucu bağlandığı gibi (SMK m. 26/1-a, Avrupa Birliği Markası hakkındaki 14.06.2017 tarihli ve 2017/1001 sayılı Tüzüğün 18 maddesinin karşılığı), önceki marka hakkı sahibinin sonraki marka başvurusuna itiraz etmesi durumunda, markası itiraza uğrayan kişinin talebi üzerine, itiraz eden marka sahibi, itirazına konu mal veya hizmetler bakımından markasını Türkiye’de ciddi biçimde kullanmakta olduğuna ya da kullanılmamaya dair haklı sebepleri olduğunu ispatlamalıdır (SMK m. 19/2 2017/1001 sayılı Tüzük m. 47/2). Ayrıca tecavüz davası ile karşı karşıya kalan kişi, kendisini tecavüzle suçlayan kişinin markasını beş yıl kullanmadığı hususunu def’i olarak ileri sürülebilir. Bu durumda kullanıma ilişkin beş yıllık sürenin belirlenmesinde dava tarihi esas alınır (SMK m. 29/2)⁶.

Görüldüğü üzere, marka üzerindeki hakkın devam edebilmesi için, markanın kullanılması zorunludur⁷. Markanın kesintisiz olarak beş yıl boyunca kullanılmaması veya kullanımına ara verilmesi durumunda, markanın iptaline karar verilebileceği gibi, marka sahibinin kullanmadığı markasına dayanarak bazı davaları açması ve itirazları yapması, karşı tarafın talebi üzerine kısıtlanabilir. Markanın kullanılmış sayılması için, SMK m. 9/1 hükmünden de anlaşıldığı gibi, markanın (1) belli bir coğrafi alanda kullanılması gerekir, bu coğrafi alan Türkiye olarak kabul edilmiştir; (2) kullanıma belli bir süre ara verilmemiş olmalıdır, bu süre beş yıl olarak belirlenmiştir; (3) marka ciddi bir şekilde kullanılmış olmalıdır⁸. Marka beş yıllık bir süre boyunca

⁶ Arslan Kaya, *Marka Hukuku*, (Arıkan 2006) 197 vd.; Uğur Çolak, *Türk Marka Hukuku*, (4. Bası, Onikilevha 2018) 685-687 ve 955 vd.; Fethi Merdivan, “Tescilli Marka Hakkına Dayalı Tecavüz Davasında Kullanılmama Def’i”, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu. (Bankacılık Enstitüsü Yayınları. Ankara 2017) 483-522, 496 vd.

⁷ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Bası, Vedat 2012) 427; İlhami Güneş, *Uygulamada Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları* (Fikri ve Sınai), (4. Bası, Seçkin 2017) 177; İbrahim Bektaş, ‘Sınai Mülkiyet Kanununa Göre Markanın Kullanılmama Nedeniyle İptali - AB Adalet Divanı’nın Güncel Kararları Işığında Bir Değerlendirme’, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt:17, No: 2 (Yıl: 2018), s. 219-258; Fethi Merdivan, (n 6) 485 vd.; Bozgeyik, H, ‘Tescilli Markanın Kullanılması ve Kullanılmamaya Bağlı Sonuçlar’, Fırat Öztan’a Armağan, (Turhan, 2010) 457-479, 458 vd.; Osman Umud Karaca, *Markayı Kullanma Zorunluluğu ve Kullanılmamanın Hukuki Sonuçları* (Markayı Kullanma Zorunluluğu) (Lykeion 2017), 23 vd.; Gizem Çoşğun, *Sınai Mülkiyet Kanunu Kapsamında Markanın Kullanılması*, (Seçkin 2018), 19 vd.

⁸ SMK m. 9/2 ve 3’te markayı kullanımın ne anlama geldiği belirtilmiştir. Markanın ciddi kullanımı işbu çalışmanın konusu olmadığından dolayı, bu konuda ayrıca bir izahat yapılmayacaktır. Ancak markanın ciddi kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz Beştaş, 225 vd.; Bozgeyik, ‘Markanın Kullanılması’ (n 7) 458 vd.; Hanife Dirikcan, ‘Tescilli Markayı Kullanma Külfeti’, (Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan) (Beta 1998) 219, 244; Hamdi Yasaman ve Sinan Yüksel, Madde 14, Hamdi Yasaman ve Anlam Altay ve Tolga Ayoğlu ve Fülürya Yusufoglu ve Sinan Yüksel, *Marka Hukuku 556 sayılı KHK Şerhi*, Cilt I-II (Vedat 2004) 628 vd.; Sevilay Uzunallı, *Marka Hukuku*, (Adalet 2019) 123 vd.; Cahit Suluk ve Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (3. Bası, Seçkin 2019) 206; Karaca, *Markayı Kullanma Zorunluluğu* (n 7), 38 vd.

kullanılmamış olmakla beraber, markanın kullanılmaması için haklı bir sebep varsa, markanın kullanılmamasına bağlanan ve yukarıda belirtilen sonuçlar uygulanmaz.

Markanın kullanılması zorunluluğu, SMK ile getirilen yeni bir düzenleme değildir. Bu düzenleme 556 sayılı KHK m. 14'te de olduğu gibi, AB düzenlemeleri, Paris Sözleşmesi ve TRIPS'te de yer almaktadır. Bu düzenlemelerin temelinde, markanın kullanılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk farklı şekillerde düzenlenmiş olsa da⁹, hareket noktası, markanın ancak kullanılması halinde hak sahibine haklar vermesidir.

Markanın kullanılmasının marka sahibi tarafından zorunlu olması, marka sahibinin ticarete gerçekleştirmesi gereken bir davranıştır. Bu davranışı (markanın kullanılması) gerçekleştirmemesi, markasına dayanarak ileri sürdüğü iddiaların, karşı tarafça *kullanmama def'i* yoluyla engellenmesine yol açar.

Markanın kullanılmamasının sonucu markanın kendiliğinden geçersiz sayılması değildir. Tescilli markanın beş yıllık kullanmama sonucunda iptal edilmesi için, üçüncü kişi tarafından SMK m. 26/1-a hükmüne göre iptalinin talep edilmesi gerekir. Benzer şekilde, tescilli marka sahibinin SMK çerçevesinde sahip olduğu (1) tecavüz davası açma, (2) yapılan sonraki başvuruya itiraz etme, (3) aynı/benzer markanın hükümsüzlüğünü talep etme hakları, ancak bu taleplerin yöneltildiği üçüncü kişinin "*kullanmama def'i*" ileri sürmesine bağlıdır. Bir diğer ifade ile marka üzerindeki hak kendiliğinden etkisiz hale gelmez ve ortadan kalkmaz, üçüncü kişilerin bu yönde talepte bulunması gerekir. Kullanmama def'i ileri süren kişi, tescilli markanın sağladığı hakların kullanılmasını engellerken; markanın iptali talebi, markanın marka sicilinden terkin edilmesine yol açacaktır. Markanın geriye dönük beş yıllık süre içinde kullanılması, markaya bağlı bazı hakların kullanımının adeta ön şartıdır¹⁰.

Gerek Türk gerek AB marka hukukundaki düzenlemeler, marka sahibi açısından markayı kullanma yükümlülüğü getirmiştir. Bu kullanımın ticaret hayatındaki "gerçek kullanım" olması gerekir. Ancak bu kullanma yükümü, marka tescil edilir edilmez başlamaz. Bunun yerine marka sahibine beş yıllık "hoşgörü süresi" tanınmıştır¹¹. Tanınan bu hoşgörü süresi içinde marka sahibinin, marka hakkına dayanabilmesi için markasını kullandığını ispatlamak zorunda değildir. Beş yıllık hoşgörü süresi içinde, marka hakkı sahibi kullanmadığı markasına dayanarak, başkasının markasına itiraz edebilir, tecavüz davası ve hükümsüzlük davası açabilir. Eğer markanın beş yıldan

⁹ Aşağıda ayrıca değinilecektir, ancak Paris Sözleşmesi ve TRIPS markanın kullanılmasını zorunlu kılmamaktadır. Ancak üye ülkede böyle bir zorunluluğun öngörülmüş olması halinde buna bağlanacak sonuca ilişkin düzenleme getirmektedir. Türkiye AB'ye üye olmadığı için, AB Yönergesinin Türkiye'de doğrudan uygulanması mümkün değildir.

¹⁰ Adeta dememizin sebebi, bu sonucun kendiliğinden gerçekleşmemesidir.

¹¹ Bu konuda ayrıca bkz EUIPO'nun Kullanım İspatı Kılavuzu < https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/trade_marks/Guidelines/16_part_c_opposition_section_6_proof_of_use_en.pdf > Erişim Tarihi 17 Haziran 2010; Kaya, *Marka Hukuku* (n 7) 198 vd; Sabih Arkan, *Marka Hukuku, Cilt II* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1998) 162.; Çolak, (n 6) 955 vd; Çoşğun, (n 7) 52 vd; Bektaş, (n 7) 235-237;

daha kısa bir süre kullanılmadığı tespit edilirse, marka sahibi tescilden doğan bütün haklarını engelsiz bir şekilde kullanabilir. Ancak markanın beş yıldan daha uzun süre kullanılmadığı tespit edilirse, karşı taraf markanın kullanılmaması def’ini ileri sürerek, tescilli markadan doğan hakların kendisine karşı kullanılmasını engelleyebilir¹².

Markanın kullanılmasının yükümlülük haline getirilmesinde ve bunun marka sahibi tarafından kanıtlanmasının talep edilmesindeki temel amaç, kullanılmayan markaların kullanmak isteyen kişilerin kullanımına açılmasıdır. Markanın belli bir süre boyunca fonksiyonlarına uygun olarak ticarete kullanılmaması, başkalarının ticaret hayatına girmelerine engel olmaktadır. Dolayısıyla ancak fonksiyonlarına uygun olarak kullanılan bir marka sahibinin başkalarını engelleme hakkına sahip olabileceği kabul edilmektedir¹³.

Ancak tescilli markanın fonksiyonlarına uygun olarak belli bir süre kullanılmaması, yetkili merci tarafından re’sen incelenen bir husus değildir. Mahkemeler ve Türkpatent, ancak karşı tarafça talep edilmişse tescilli markanın gerçekten kullanılıp kullanılmadığını incelemektedir. Bundan dolayı bu bir def’i olarak karşımıza çıkmaktadır: kullanmama def’i.

B. Patentin Kullanılması Zorunluluğu ve Öngörülen Hoşgörü Süresi

SMK m. 130’da patent için de kullanılma zorunluluğu getirilmiş ve kullanılmama halinde patent hakkı sahibi aleyhine uygulanacak sonuçlar belirlenmiştir; “Patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi, patentle korunan buluşu kullanmak zorundadır. Kullanımın değerlendirilmesinde pazar şartları ve patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışındaki şartlar göz önünde tutulur.”. Patentlerin kullanılmaması halinde öngörülen sonuçlar, marka için öngörülen sonuçlardan farklıdır. Marka için yukarıda gördüğümüz üzere, markanın iptaline dahi gidilebilirken, patentin kullanılmaması halinde bu şekilde bir yaptırım öngörülmemiştir. Patentin kullanılmaması halinde, patent üzerindeki hakkın iptali veya hükümsüzlüğü söz konusu olmadığı gibi, kullanmamanın def’i yoluyla patent sahibine karşı ileri sürülmesi söz konusu değildir. Ancak burada da patent hakkı sahibinin tekel hakkına bir müdahale bulunmaktadır. Kural olarak patent hakkı sahibinin tasarruf yetkisine üçüncü kişilerin müdahalede bulunması mümkün değilken, patent hakkı sahibinin patent konusunu belli bir süre içinde kullanmaması buna istisna teşkil eder¹⁴.

¹² Markayı kullanmamanın sonuçları için bkz Bektaş, (n 7) 235 vd., 249 vd.; Karaca, *Markayı Kullanma Zorunluluğu* (n 7) 67 vd.

¹³ Bu konuda bkz 12.03.2003 tarihli ve T-174/01 sayılı Silk Cocoon kararı, paragraf n 37 ve 38. Nitekim bu kararda da belirtildiği gibi bu görüş 89/104 sayılı AB Yönergesinin giriş kısmında yer alan sekizinci gerekçe ile örtüşmektedir.

¹⁴ Patente zorunlu lisans hakkında geniş bilgi için bkz Arslan Kaya, ‘551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Karamame ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi’ (Zorunlu Lisans) (1996) LV İHFM, 335, 344; İlhami Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku (Patent ve Faydalı Model)* (2. Baskı, Seçkin 2019) 199 vd.; Deniz Topçu, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, (Seçkin 2016) 33 vd.; Tamer Soysal, *Tarımda Biyoteknoloji Uygulamaları ve Patent Hakları* (Adalet 2019) 269 vd.; Suluk ve Karasu ve Nal, (n 8) 282 vd.

SMK m. 130/2 hükmüne göre, “Patentin verilmesi kararının Bültende yayımlanmasından itibaren üç yıllık veya patent başvurusu tarihinden itibaren dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa, o sürenin bitiminden itibaren ilgili herkes zorunlu lisans talebinin yapıldığı tarihte, patent konusu buluşun kullanılmaya başlanmamış olduğu veya kullanım için ciddi ve gerçek girişimlerde bulunulmadığı ya da kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığı gerekçesiyle zorunlu lisans verilmesini talep edebilir. Söz konusu durum, haklı bir neden olmaksızın, buluşun kullanımına aralıksız olarak üç yıldan fazla ara verildiği hâllerde de uygulanır”. Bu hükme göre, kişinin patent konusu buluşu fiilen kullanılmaması, üçüncü kişilerin bu buluşu kullanmak için zorunlu lisans talep etmesine yol açabilir. Ancak maddede de düzenlediği üzere, *zorunlu lisans talep eden kişi zorunlu lisans talebinin yapıldığı tarihte, patent konusu buluşun kullanılmaya başlanmamış olduğu veya kullanım için ciddi ve gerçek girişimlerde bulunulmadığı ya da kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeyde olmadığını ispatlamalıdır*¹⁵.

Patent hakkı, sahibine tekel niteliğinde bir hak bahşetmektedir. Ancak tekel hakkının devamının sağlanabilmesi için, buluşun ekonomiye kazandırılması aranmaktadır. Sadece tescil edilen ve sonrasında kullanılmayan, sadece bir alanın başkalarına kapatılmasına hizmet eden bir tescil korunmamış ve patentin, başvuru sahibi tarafından kullanılmaması halinde, üçüncü kişilere bu patenti ekonomiye kazandırmaları için zorunlu lisans talep hakkı tanınmıştır. Patenti kullanmamanın yaptırımını, patentin zorunlu lisansa konu olmasıdır¹⁶. Kullanmamaya bir hukuki sonuç bağlanabilmesi için, zorunlu lisansın talep edildiği tarih itibarıyla, kullanımının gerçekleşmediği veya gerekli düzeyde olmadığı kanıtlanmalıdır. Netice olarak, tıpkı markada olduğu gibi, talepte bulunulduğu tarihte kullanmama durumu bulunmalıdır. Eğer Kanunda belirtilen sürede kullanmama gerçekleştirildikten sonra, kişi buluşu kullanmaya başlamışsa, artık zorunlu lisans talep etme hakkı düşer.

II. Başvuru İçin Tanınan Hoşgörü Süresi

SMK'nın 57/2. maddesi tasarımlar açısından, SMK'nın 84. maddesi de patentler için hoşgörü süresi öngörmüştür. Hoşgörü süresi, başvuru tarihinden önce hak sahibi lehine tanınan bir süre olup, bu süre zarfında hak sahibi tarafından yapılan açıklamalar, başvuru anındaki “yeniliği” zedelememektedir. Bu durumda, ilk açıklamadan itibaren belli bir süre içinde yapılan başvurular, önceki açıklamalardan etkilenmemektedir¹⁷. Hoşgörü süresi, hak sahibi tarafından veya onun izni ile yapılan açıklamalar ile başvuru tarihi arasında geçecek süredir. Bu süre üçüncü kişilerin

¹⁵ Kaya, ‘Zorunlu Lisans’ (n 14) 335, 344; Topçu, (n 14) 33-35; Soysal, (n 14) 269 vd.

¹⁶ Tekinalp, (n 7) 551; Güneş, *Patent ve Faydalı Model*, (n 14) 199-200; Erdal Noyan, ‘*Patent Hukuku*’, (Adalet 2011) 596.

¹⁷ Tahir Saraç, ‘Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından ‘Tekniğin Bilinen Durumu’ Kavramı ve Kapsamı’ (2003) XXII/2 BATİDER 117, 133; Carlos Correa, *Intellectual Property Rights, the WTO and Developing Countries* (Zed 2000) 58-59; Özgür Öztürk, *Patent Verilebilirlik Şartları* (Arıkan 2008) 226-229; Soysal, (n 14) 536 vd.; Suluk ve Karasu ve Nal, (n 8) 245; Fülürya Yusufoglu, *Patent Verilebilirlik Şartları* (Vedat 2014) 219 vd.

izinsiz olarak yaptıkları açıklamalardan farklı olup, bizzat hak sahibi tarafından veya onun izniyle yapılan açıklamalardan itibaren işlemeye başlar¹⁸. Örneğin 1.1.2020 tarihinde Türkiye’de yapılan açıklamadan itibaren 12 ay içinde Türkiye’de yapılan başvuru, önceki açıklamalardan etkilenmemiş olur.

İlk açıklama tarihinden itibaren 12 ay içinde tasarım/patent için yapılan başvuru hukuka uygun bir başvuru olarak kabul edilmektedir¹⁹. Başvurudan önceki 12 ay içinde yapılan açıklamalar, patent ve tasarım tescil belgesi verilmesine engel oluşturmaz ve kişi tekel hakkını sorunsuz bir şekilde elde eder.

Ancak 12 aylık süre içinde gerekli başvuru yapılmazsa, artık yapılan açıklama kişinin kendi başvurusunu zedeleyeceği için, başvuru kabul edilmeyecektir.

III. COVID-19 Sürecinde Sürelere İlişkin Hukuki Durum

A. Türk Hukukundaki Durum

7226 Sayılı Kanun Geçici Madde 1 COVID-19’un pandemi olarak ilan edilmesinden sonra, 7226 sayılı Kanun ile Türk Hukukunda bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kanunun Geçici 1. Maddesinde, pandemi nedeniyle bazı sürelerin duracağı öngörülmüştür. Düzenlemenin ilgili bölümü şu şekildedir:

COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla;

a) Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

(...)

itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar Resmî Gazete’de yayımlanır.

¹⁸ Güneş, *Patent ve Faydalı Model* (n14) 84, 85, 94.

¹⁹ Yargıtay 11. HD 15129/17113, 15.12.2011; Yargıtay 11. 5482/10633, 15.10.2009; Yargıtay 11. HD 8183/13106, 18.12.2009 (www.kazanci.com.tr).

Hüküm incelendiğinde, kanunlarda öngörülen bütün sürelerin durmasından bahsedilmediği açık bir şekilde görülmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, maddenin ilk cümlesinde de ifade edildiği üzere, sürelerin durmasına ilişkin bu düzenleme ile yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle, durması öngörülen süreler durmadığı, işlemeye devam ettiği takdirde yargı alanında bir hak kaybının gündeme gelmesi gerekir. Bu ön şart dikkate alınarak, hükümde belirtilen sürelerin neler olduğu belirtilmiş ve *dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler* oldukları ifade edilmiştir. Hükümde, duracak olan sürelerin sayma yoluyla belirtildiği gibi bir izlenim ortaya çıkıyor olmakla birlikte, durumun böyle olmadığı düzenlemenin bütününden anlaşılmaktadır. Öyle ki, hüküm, çeşitli süreler dedikten sonra, bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin bütün süreler demek suretiyle, aslında, sayma yoluyla belirtmiş olduğu sürelerin örnek olarak verildiğini de ifade etmektedir. Bu çerçevede, durması öngörülen sürelerin, hangi nitelikte süre olduğu değil, o sürenin bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin olması gerektiği açıktır. Diğer bir ifade ile bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin öngörülen sürelerin, onların nitelikleri, yani zamanaşımı veya hak düşürücü süre gibi bir süre olmalarına bakılmadan durmaları öngörülmüştür. Ancak tekrar ifade edilmesi gerekir ki, bir sürenin bu nitelikte olması, yani bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin olması tek başına yeterli değildir. Ayrıca, bahsi geçen süre zarfında, hak sahibinin adli bir başvurusunun da gerekli olması gerekir. Zira, Geçici madde 1'in ilk cümlesinde de belirtildiği üzere, sürelerin durması, COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla kabul edilmiştir. Yani, bir sürenin durması, ancak hak sahibinin, öngörülen süre içinde yargı yoluna başvurusunun gerekliliği durumunda gündeme gelecektir. Aksi halde, yargısal bir başvuruya gerek olmayan durumlarda, öngörülen süre, bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin olsa bile, onun duracağından bahsedilemez. Örneğin, bir sözleşmenin sona erdirilmesi, kural olarak, yargı yoluna başvurularak gerçekleştirilmez. Bunun için, sözleşmeyi sona erdirecek olan tarafın, bozucu yenilik doğurucu beyanı yeterlidir. Bu beyanın noter marifetiyle ya da iadeli taahhütlü mektupla yapılmasının gerekliliği de sonucu değiştirmez. Bu bildirim, yargı yoluna başvurmayı gerektirmez. Bu nedenle de Geçici 1. maddede belirtildiği gibi, öngörülen sürenin yargı alanında hak kaybına neden olacağından bahsedilemez. Aynı şekilde, sürenin niteliği ne olursa olsun, o süre zarfında, yargı yoluna başvurulması gibi bir gereklilik bulunmuyorsa, 7226 sayılı Kanunun Geçici 1. maddesi gereğince bir sürenin duracağını söylemek mümkün değildir.

Yine, hükümde, zorunlu idari başvuru sürelerinden de bahsedilmektedir. Öngörülen süre bu nitelikte bir süre olduğu takdirde, bu sürenin de duracağı açıktır. Aynı sonuç, idari bir başvuruyu konu edinmese bile, ibraz süreleri açısından da geçerlidir. İbrazın bir bankaya ya da benzer bir mercie yapılması da önemli değildir. İbraz süresine riayet edilmemesi de dolaylı olarak yargısal hak kayıplarına neden olacağından ve aynı zamanda Geçici 1. Maddede de açıkça ifade edildiğinden, duracak olan sürelerdendir²⁰. Kısaca özetlemek gerekirse, Geçici 1. madde ile durması öngörülen süreler, o süre zarfında, adli, idari veya benzer bir başvuruyu gerekli kılan sürelerdir. Şayet öngörülen süre zarfında herhangi bir mercie başvuru gerekli değilse, o sürenin duracağından bahsedilemeyeceği de açıktır. Zaten hükmün amacı da böyle bir sonuca imkân vermez.

B. Ulusal veya Uluslar Üstü Bazı Fikri Mülkiyet Ofislerinin Sürelere İlişkin Uygulamaları

COVID-19'un pandemi olarak ilan edilmesinden sonra, fikri haklarla ilgili olarak birçok ulusal ve uluslar üstü kuruluş gerekli koruma önlemleri almaya başladılar. Bu çerçevede burada çok kısa bir şekilde bunlardan bazılarına değinilecektir.

Bu önlemlerden biri, bizi de yakından ilgilendiren, EUIPO'nun aldığı önlemlerdir. Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofis Müdürü, 16 Mart 2020 tarihli Decision No EX-20-3 no.lu kararı ile bu konudaki uygulamayı ortaya koymuştur. Yapılan açıklamada, AB'nin 2017/1001 sayılı Tüzük m. 101/4'e göre EUIPO Müdürü, doğal afet, grev, darbe gibi olağan üstü hallerde, Ofis nezdinde işlem yapan kişilerin işlem yapmaları için tanınan sürelerin, bu tarihlerde sona ermesi halinde, süreleri uzatma yetkisine sahiptir. EUIPO Müdürü, coronavirus hastalığının olağanüstü hallerden sayıldığı ve EUIPO nezdinde işlem yapan kişilerin işlem yapmaları için tanınan sürenin 9 Mart ile 30 Nisan 2020 arasında sona ermesi halinde, sürelerin 1 Mayıs 2020 tarihine kadar uzatıldığı yönünde karar vermiştir²¹.

Bu noktada sürelerin uzatılması ile sürelerin durması arasındaki farka kısaca değinmek yerinde olacaktır. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere, 7226 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesi ile Türk Hukukunda bazı sürelerin durmasına karar verilmiştir. Bilindiği üzere zamanaşımının durması, kanunda öngörülen durma sebebinin gerçekleşmesinden sona ermesine kadar geçen sürede zamanaşımının işlememesini ifade eder. Durma nedeni gerçekleştiğinde, zamanaşımı hiç işlemeye başlamamışsa (*ab initio*), ortaya çıkan nedenin kalkmasına kadar işlemeye başlamayacağını; işlemeye başlamış ise, öngörülen nedenin ortaya çıkmasından ortadan kalkmasına kadar donacağını (*praescriptio dormit*) ifade eder. Yine, zamanaşımının durmasında,

²⁰ Bu konuda bkz Pahlı, (n 3) 1.

²¹ <https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/law_and_practice/decisions_president/EX-20-03_en.pdf> Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

durma anına kadar işlemiş olan süre varlığını sürdürür. Bir müddet için işlemiş olan süre, kaldığı yerden işlemeye devam eder (TBK m. 153/son). Böylelikle zamanaşımının durması zarfında geçen süre, zamanaşımına o süre kadar eklemek anlamına gelir²². 7226 sayılı Kanun ile kabul edilen durma nedeni ile birlikte bütün sürelerin duracağı öngörülmüştür. Oysa, EUIPO tarafından bütün sürelerin duracağı gibi bir düzenleme yapılmamış, sadece EUIPO nezdinde işlem yapan kişilerin işlem yapmaları için tanınan sürenin, açıklamada belirtilen ve daha sonra uzatılan dönem içinde sona ermesi durumunda, bu kişilere işlem yapmaları için son bir tarih tanınmıştır. EUIPO nezdinde işlem yapacak olan kişinin süresinin ne kadar kaldığı önemli değildir. İşlem için süresi bir gün kalan da on gün kalan da işlem için belirlenen son günde işlemini yapmalıdır. Oysa durma halinde, her bir kişi için tanınan süreye, o durma zarfında geçen süre kadar ekleme yapılır. Görüldüğü üzere, 7226 sayılı Kanun ile bütün süreler durdurulurken, EUIPO tarafından, sadece belli şartlarda işlem için son gün tanınmaktadır.

Corona virüs hastalığının etkilerinin halen devam etmesi üzerinde EUIPO Genel Müdürü 29 Nisan 2020 tarihinde Decision No EX-20-4 kararını vererek, sürelerin 1 Mayıs ile 17 Mayıs 2020 tarihleri arasında sona ermesi halinde, tarafların 18 Mayıs 2020 tarihine kadar başvuru yapabileceklerini belirtmiştir. Ancak taraflar uzatılan sürelerden önce işlem yaparlarsa, sözü edilen ek sürenin sona erdiği kabul edilecektir²³. EUIPO tarafından 15 Mayıs'ta yapılan resmi açıklamada sürelerin 18 Mayıs'a kadar uzatıldığı ve bu tarihten sonra sürelerin tekrar uzatılmayacağı belirtilmiştir²⁴.

Görüldüğü üzere EUIPO, sürelerin durması yönünde değil, uzaması yönünde karar vermiştir. Üstelik sürelerin sadece tek bir gün olarak uzatıldığı görülmektedir.

Yukarıda belirtildiği şekilde **EUIPO, 9 Mart 2020 ile 17 Mayıs 2020 tarihleri arasında biten süreleri 18 Mayıs'a kadar uzatmıştır**²⁵. Ayrıca **EUIPO tarafından yapılan açıklamada, hangi sürelerin uzatmadan etkileneceği de açıklanmıştır**. Gerek Marka Tüzüğü'nün 101/4 hükmüne gerek EX-20-3 ve EX-20-4 kararına göre, sadece işlemlere ilişkin süreler uzamış sayılmaktadır. Açıklamada yer alan **“bütün süreler” ibaresinin “işlemlere ilişkin bütün süreler”** olarak anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca hangi sürelerin buna dahil olduğuna ilişkin bir liste de sunulmuştur. Listede yer alan bütün sürelerin işlem süreleri olduğu görülmektedir. Rüçhan hakkı süresi, başvuru süresi, ödemelerin yapılacağı süre, itiraz süresi, markanın yenilemesi süresi gibi sürelerin uzamaya matuf olacağı açıklanmıştır. Yapılan açıklamada ayrıca, sürelerin niteliğine ilişkin bilgiler de almaktadır. **Bu açıklamaya göre, uzatılan**

²² Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz Mehmet Erdem, *Özel Hukukta Zamanaşımı* (Onikilevha 2010) 266-269

²³ <https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/law_and_practice/decisions_president/EX-20-04_en.pdf> Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

²⁴ <<https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/news/-/action/view/5755471>> Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

²⁵ <<https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/COVID-19-information>> Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

süreler, sadece son günü 9 Mart 2020 ile 17 Mayıs 2020 tarihleri arasında olan sürelerdir. Bu husus açıklamada özellikle belirtilmiştir²⁶. Görüldüğü üzere EUIPO’da süreler durmamış ve kesilmemiş, sadece uzatılmıştır. Bu uzatma da sadece tek bir günlük uzatmadır. Bir diğer ifade ile son başvuru günü 9 Mart-17 Mayıs 2020 tarihleri arasına düşen başvurular 18 Mayıs 2020 tarihine kadar uzatılmıştır²⁷.

COVID-19 ile ilgili olarak Avrupa Patent Ofisi (EPO) tarafından yayınlanan üç açıklama ile EPO karşısında işleyecek sürelerin 15 Marttan başlamak üzere uzatıldığı belirtilmiştir. İlk açıklama 15 Mart 2020 tarihli olup, sürelerin 17 Nisan 2020’ye kadar uzatıldığı belirtilmiştir²⁸. İkinci açıklama 16 Nisan 2020 tarihli olup ve EPO karşısında yapılacak işlemler için öngörülen sürelerin 4 Mayıs 2020’ye kadar uzatıldığı belirtilmiştir²⁹. 1 Mayıs 2020 tarihli açıklama ile ise EPO nezdinde yapılacak işlemler için öngörülen süreler 2 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmıştır³⁰. **Sonuç olarak EPO nezdine 15 Mart veya sonraki tarihlerde sona eren süreler 2 Haziran 2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Burada da sürelerin durması veya kesilmesi söz konusu olmayıp, sadece işlemlerin yapılması için öngörülen süreler uzatılmıştır³¹. Ayrıca EPO’nun son açıklamasında, uzatılan sürelerin rüçhan süreleri için geçerli olmadığı açıklığa kavuşturulmuştur³².** Mesela PCT ile yapılan uluslararası bir başvuruya dayanılarak EPO nezdinde rüçhan hakkı talep edilecekse, on iki aylık rüçhan hakkı süresi uzatılmayacaktır³³.

İngiltere’de 27 Mart 2020 tarihinde UKIPO tarafından yapılan açıklamada, Hükümet tarafından yapılan tavsiyeler sonucunda, 24 Mart 2020 tarihinden itibaren sürelere ara verildiği belirtilmiştir. 28 Mayıs 2020 tarihinde, sürelerin uzatılması hususunda tekrar açıklama yapılacağı belirtilmiştir. **Açıklamada bu süreler, IPO’daki normal çalışmanın mümkün olmadığı süreler olarak belirtilmiş ve olağanüstü bu durumun sonra ermesini takiben hak sahiplerine başvurularını yapabilecekleri minimum iki haftalık sürenin tanınacağı belirtilmiştir.** 24 Marttan sonraki süreçte bitecek olan sürelerin büyük kısmının uzatılmış olmasına rağmen, kişilerin yine

²⁶ < <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/news/-/action/view/5726739> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020

²⁷ Bu konuda bkz Elif Aykurt Karaca, ‘COVID-19 Salgını Nedeniyle Sürelerin Uzatılmasına Dair Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi Kararları ve Uygulaması’ < <https://iprgezgini.org/2020/05/27/COVID-19-salgini-nedeniyle-surelerin-uzatilmasina-dair-avrupa-birligi-fikri-mulkiyet-ofisi-kararları-ve-uygulaması/> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

²⁸ OJ EPO 2020, A 29 < <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/official-journal/2020/03/a29/2020-a29.pdf> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

²⁹ OJ EPO 2020 A 43 < <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/official-journal/2020/04/a43/2020-a43.pdf> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

³⁰ < <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/official-journal/information-epo/archive/20200501.html> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

³¹ Rule 134(2) EPC, ‘Periods expiring on or after 15 March 2020 are extended for all parties and their representatives to 2 Haziran 2020’.

³² < <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/official-journal/information-epo/archive/20200501.html> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

³³ < <https://www.mewburn.com/news-insights/coronavirus-COVID-19-extension-at-the-epo-part-2> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

de sürelerle riayet etmeleri konusunda cesaretlendirildikleri belirtilmiştir. **Açık bir şekilde şu husus da belirtilmiştir: Eğer son gün, olağanüstü olarak belirtilen sürelerden sonraki bir tarihte sona eriyorsa, bu süreler uzatılmayacaktır.** Bu açıklama yapılarak, aslında İngiltere IPO'daki sürelerin durmadığı, sadece uzatıldığı belirtilmiş ve bu konuda oluşabilecek sorunlar önlenmiştir³⁴. **Rüçhan hakkının bu sürelerde dahil olmadığı ve süresi içinde ileri sürülmesi gerektiği belirtilmiştir.**

25 Mart 2020 tarihli ve n°2020-306 no.lu kararname ile 12 Marttan itibaren ve tıbbi aciliyet durumunun sona ermesinden itibaren bir ay içinde sona erecek olan süreler bir ay uzatılmıştır. Eğer öngörülen ilgili süre iki aylık veya daha uzun süre ise, tıbbi aciliyet durumunun sona ermesinden itibaren iki ay uzamaktadır. Buradaki sürelerin INPI (Fransız Fikri Mülkiyet Enstitüsü) önünde yapılacak işlemlere ilişkin olduğu ve markaya itiraz, markanın yenilenmesi, ile INPI tarafından yapılan işlemlere cevaben yapılacak işlemlere ilişkin süreler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca uluslararası anlaşmalarda veya AB müktesebatında belirtilen sürelerin bunlara dahil olmadığı ve rüçhan hakkına ilişkin sürelerin de bundan etkilenmeyeceği belirtilmiştir³⁵.

Netice olarak, yukarıda incelendiği üzere, sürelerin durmasından değil, son günü olağanüstü durum sebebiyle belirtilen tarihlere kalan başvurulara ve işlemlere ilişkin tarihlerin uzatılacağı belirtilmiştir. Bir işlemin yapılması için öngörülen belli sürenin son gününün yukarıda belirtilen tarihlere denk gelmesi durumunda, son güne ilişkin süreler uzatılmıştır. Ancak bütün sistemlerde bu sürelerin uzamasının ön şartı, son gününün belirtilen tarihlere rast gelmesidir. Yoksa genel bir şekilde sürelerle bir eklemenin yapılması söz konusu değildir. İncelenen bu hukuk sistemlerinden hiçbirinde sürelerin Türk Hukukundaki gibi durmasından bahsedilmemektedir. Zira amaç, pandeminin doğrudan etkilerinin bertaraf edilmesidir. Öngörülen süreler de sadece idari sürelerdir. Hiçbir düzenlemede, herhangi bir hoşgörü süresinin uzatılmasından bahsedilmemektedir.

Ne yazık ki Türkiye'de farklı bir yaklaşım benimsenmiş ve son başvuru süresinin 13 Mart-15 Haziran tarihleri arasındaki bir güne rast gelmesi halinde başvuru süresinin uzatılmasından bahsedilmemiş; bunun yerine herhangi bir süre kısıtlaması göz önünde bulundurulmaksızın, hak düşürücü sürelerin ve idari başvuru sürelerinin durması düzenleme altına alınmıştır. Bu ise yukarıda da belirtildiği gibi, bütün hak düşürücü sürelerin ve idari başvuru sürelerinin son gününün hangi tarihte olduğu göz önünde bulundurulmaksızın, genel bir şekilde uzamasına yol açmıştır.

³⁴ < <https://www.gov.uk/government/news/ipo-interrupted-days> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

³⁵ < <http://mvm-avocat.fr/COVID-19-extension-des-delais-devant-les-offices-de-propriete-intellectuelle/> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020; <https://www.lemondedudroit.fr/decryptages/69220-impact-coronavirus-covid19-delais-propriete-intellectuelle.html> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

IV. Hoşgörü Sürelerinin Hukuki Niteliği ve 7226 Sayılı Kanun'un Uygulama Alanına Dahil Olup Olmadıklarının Tespiti

Bilindiği gibi, kanunlarımızda çeşitli sürelerle yer verilmiştir. Öngörülen sürelerin bir kısmı zamanaşımı süreleri iken bir kısmı da hak düşürücü süre niteliğindedir. Bununla birlikte, hak düşürücü süre veya zamanaşımı süresi niteliğinde olmayan süreler de söz konusudur. Zamanaşımı süresi, kural olarak alacak haklarını konu edinir. Zamanaşımı süresi, kanunun öngördüğü bir zaman diliminde, borçlu veya alacaklının, kanunun öngördüğü davranışları yerine getirmemeleri nedeniyle, alacağın dava veya cebri icra marifetiyle elde edilebilmesi imkanının kaybedilmesidir. Yani, öngörülen süre zarfında, alacaklı veya borçlunun kanunun belirttiği davranışları sergilememesi durumunda, alacak zamanaşımına uğrar³⁶.

Hak düşürücü süre de, zamanaşımı süreleri gibi, belli bir takım davranışları gerekli kılar. Hak düşürücü sürede, hak sahibinin hakkını ileri sürmemesi veya yapması gerekli olan işlemleri yapmaması hakkın kaybına, diğer bir ifade ile onun sona ermesine neden olur. Zamanaşımı süresinde ise, sürenin dolması hakkın sona ermesine neden olmamakta, sadece o hakkın dava veya cebri icra marifetiyle ileri sürülmesi imkanından yoksun kalmasına neden olmaktadır³⁷.

Bu süreler dışında da kanunlarımızda süreler öngörülmektedir. Örneğin hakkın varlık süresi (*Fatalfrist; délai préfix*) olarak nitelendirilecek olan süreler böyledir. Süreye bağlı haklarda gündeme gelen bu sürelerde, hak öngörülen sürece varlığını sürdürmekte ve sürenin sona ermesi ile birlikte hak da sona ermektedir. Hak düşürücü süreden farklı olarak burada bir davranışta bulunulması, hakkın mevcudiyeti açısından önemli değildir. Bu nitelikteki sürelerde hakkın kullanılması süreyi uzatmayacağı gibi, kullanılmaması da hakkın kaybına neden olmaz. Hak sahibi hakkını kullanmasa bile, hak o süre zarfında mevcuttur. Örneğin FSEK m. 27'de öngörülen süre bu niteliktedir³⁸.

Bu sürelerle benzeyen ancak ondan kısmen farklı bir süre de hoşgörü süresi olarak nitelendirilen, örneğin SMK m. 9'da öngörülen nitelikte sürelerdir. Koruma süresi olarak nitelendirilecek olan bu sürede, hak sahibinin hakkını kullanması gerekir. Hakkın öngörülen sürede kullanılması hakkın devam etmesini ve bir itirazla karşılaşmamasını sağlar. Aksi halde, hakkın sona ermesi gündeme gelebilir. Bu nitelikteki haklarda hakkın kullanılması, süreye bağlı olan haklardan farklı olarak, hakkın devamını sağlar. Hak düşürücü sürelerden farklı olarak da bu hakkın korunması için hakkın fiilen kullanılması yeterlidir. Keza, hak düşürücü sürede, sürenin sona ermesi hakkı sona erdirirken, hoşgörü sürelerinde, hak derhal sona ermez, ancak üçüncü kişiler tarafından sona erdirilmesi istenebilir veya hakkın kullanımı engellenebilir.

³⁶ Bkz Erdem, (n 22) 7.

³⁷ Bkz Erdem, (n 22) 25 vd.

³⁸ Bu konuda bkz Erdem, (n 22) 31-32.

A. Marka ve Patentler İçin Tanınan Kullanmama Süresinin Hukuki Niteliği

Marka ve patentler için kullanmamaya bağlanan hoşgörü süresi bir hak düşürücü süre değildir. Çünkü sürenin sona ermesiyle hak kendiliğinden ortadan kalkmaz; hakkın özü sona ermez. Ancak beş yıl boyunca marka kullanılmazsa (duruma göre üç ve üç yıl boyunca patent kullanılmazsa), ilgili kişilerin hakkın kullanılmadığını ileri sürerek hakkın kullanılmasını engellemesi gerekir.

Bu nedenle, eğer bir kişi karşı çıkmaz veya hakkın iptalini talep etmezse, hak tam olarak varlığını sürdürmeye devam eder. Hatta markanın beş yıldan uzun bir süre boyunca kullanılmadığı, ancak sonrasında kullanılmaya başlandığı bir durumda, marka hakkı sahibi, SMK'nın kendisine bahsettiği bütün haklarla tekrar donanmış sayılır³⁹. Artık yapmış olduğu itirazlarda ve açmış olduğu davalarda kendisine karşı kullanmama def'i ileri sürülemez. Bir diğer ifade ile marka bir kere ciddi bir şekilde kullanılmaya başlandıktan sonra, itirazla/davayla karşı karşıya kalan kişi, markanın geçmişte bir dönem beş yıl boyunca kullanılmadığını ileri süremez. Görüldüğü üzere hoşgörü süresinin sonunda marka kullanılırsa, kullanmamaya bağlanan bütün sonuçlar kendiliğinden ortadan kalkar.

Keza, hak düşürücü süre, hakim tarafından re'sen (*ex officio*) göz önünde bulundurulur. Hak düşürücü sürenin tamamlanmış olması, hakkı sona erdireceği için bir itiraz teşkil eder. Oysa kullanmama def'i bir def'idir ve ancak ileri sürülmesi durumunda hâkim tarafından göz önünde bulundurulur.

Hoşgörü sürelerinde, hak sahibinin bir adli ya da idari başvuru yapması gerekli değildir. O, sadece hakkını fiilen kullanmak mecburiyeti altındadır. Bu nedenle, bu süreler bakımından 7226 sayılı Kanun Geçici m. 1 uygulama alanı bulmaz. Diğer bir ifade ile bu sürelerin durmasından bahsedilemez.

B. Başvurudan Önceki Açıklamalar İçin Tanınan Hoşgörü Süresinin Hukuki Niteliği

Hukuki nitelik olarak bakıldığında, başvurudan önceki açıklamalar için tanınan hoşgörü sürelerinin hukuki niteliği, kullanmama şeklinde öngörülen hoşgörü süresinin hukuki niteliğinden farklıdır. Açıklamalardan itibaren patent ve tasarımlar için tanınan hoşgörü süreleri teknik olarak hak düşürücü sürelerdir. Zira bu sürelerde kullanılmayan haklar bu sürenin sonunda artık kullanılamaz. Artık kişinin patent başvurusu ve tasarım başvurusu yapma hakkı sona erer.

³⁹ SMK m. 9/1 hükmüne göre kullanmamaya bağlanan "iptal" durumunun gerçekleşmesi için, kullanmamamın beş yıl kesintisiz şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bir diğer ifade ile eğer kullanıma başlanırsa, kullanmamaya bağlanan sonuçlar gerçekleşmez. Bektaş, (n 7) 236 vd.

Kişinin başvuru hakkını kaybetmemesi için bu konuda yaptığı ilk açıklama tarihinden itibaren 12 aylık süre içinde Türkpatente başvurusu gerekir⁴⁰. Bu durumda, hakkın kaybedilmesi, belli bir süre içinde Türkpatent'e başvurulmamasına bağlıdır. Hakkın kullanımı bir kuruma başvuruya bağlandığı için, bu süreler 7226 sayılı Kanun Geçici m. 1 çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu durumda 1 Şubat 2020 tarihinde yapılan bir açıklama dolayısıyla, herhangi bir engelle karşılaşmaksızın patent veya tasarım tescil edilebilmesi için başvuru süresi 1 Şubat 2021 tarihinde sona erer. Bu süre içinde başvurunun yapılmaması, artık yapılan başvurunun sakat olması sonucunu doğurur. Kanunun lafzı dikkate alındığında, başvuruyu gerekli kılan bu sürenin durduğu kabul edilmelidir. Netice olarak, bahsi geçen sürelerde idari bir başvuru gerekli olduğundan, bu süreler için de 7226 sayılı Kanun Geçici m. 1 uygulama alanı bulacaktır. Bir diğer ifade ile kişi için tanınan on iki aylık hoşgörü süresi 1 Şubat 2021 tarihinden itibaren doksan beş (95) gün uzamış sayılacaktır. 7226 sayılı Kanun Geçici m. 1 dolayısıyla hoşgörü süresi 1 Şubat 2021 tarihinde değil, 7 Mayıs 2021 tarihinde sona erecektir.

V. COVID -19 İçin Öngörülen Önlemlerin Beş (5) Yıllık Kullanma Yükümüne Etkisi - Burada Geçirilen Süre Haklı Sebep Olarak Değerlendirilebilir mi?

Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi, Geçici madde 1'de yer alan düzenleme ile kullanmama süresinin durması öngörülmemektedir. Ancak yine de bu sürenin SMK çerçevesinde haklı sebep teşkil edip etmeyeceğinin tartışılması gerekir. SMK m. 9/1'e ve SMK m. 26/1-a'ya göre eğer tescilli marka kesintisiz olarak beş yıl boyunca kullanılmamışsa, fakat bu kullanmama haklı bir sebebe dayanıyorsa, markanın iptali talep edilemez⁴¹. Aynı şekilde, kullanmama def'in ileri sürüldüğü durumlarda da, tescilli markanın beş yıllık süre içinde kullanılmamasının haklı sebebe dayandığını ispatlanabilirse, beş yıllık kullanmamaya rağmen, yine de tescilli markaya bağlanan hakları başarılı bir şekilde ileri sürebilir. Bu durumda, SMK m. 19 hükmüne göre tescilli marka sahibi, üçüncü kişinin marka tesciline itiraz ettiyse; SMK m. 29'a göre üçüncü kişiye karşı markaya tecavüz davası açıtıysa veya SMK m. 25'e göre üçüncü kişinin markasının hükümsüzlüğünü talep ettiyse, üçüncü kişinin kullanmama def'ini ileri sürmesi durumunda (SMK m. 19/2, SMK m. 25/7, SMK m. 29/2), önceki tarihli tescilli marka sahibinin markasını ciddi şekilde kullanıp kullanmadığı incelenecektir. Kullanılmadığı tespit edilen markanın kullanılmaması haklı sebebe dayanıyorsa, tescilli fakat beş yıl boyunca kullanılmamış marka sahibinin talepleri incelenir⁴². Haklı sebep istisnasına, Paris Sözleşmesi'nin 5/c1 hükmünde, TRIPS m. 19/1, c'de ve AB Marka Tüzüğü m. 58.1.a'da da yer verilmektedir.

⁴⁰ Tasarımlar için SMK m. 57/2, patentler için SMK m. 84.

⁴¹ Bektaş, (n 7) 219, 240. Patent Hukukunda haklı sebep kavramı için bkz Kaya, "Zorunlu Lisan" (n 14) 347-348.

⁴² Uzunallı, 201 ve 209.

Markanın kullanma yükümünün başladığı tarih, başvuru tarihi olmayıp, markanın tescil edildiği tarihtir. Marka Sicilinde ilan edildikten sonra kullanma yükümü başlar. Nitekim SMK m. 9/1, kullanma yükümünün, markanın tescil tarihinden itibaren işlemeye başlayacağını açıkça belirtmektedir. Hoşgörü süresinin başlangıç tarihi, tescilin gerçekleştiği tarihtir. Buradaki beş yıllık süre geçmediği sürece, kişinin markasının iptali talep edilemeyeceği gibi, kişi markasını kullandığını ispatlamak zorunda kalmaksızın, markasına dayanarak sonraki markanın tesciline itiraz edebilir, tecavüz davası açabilir veya hükümsüzlük talebinde bulunabilir.

TRIPS m. 19/1, c 2'ye göre, *Marka ile korunan mal veya hizmetlere uygulanan ithalat kısıtlamaları veya hükümetçe uygulanan başka koşullar gibi, markanın kullanılmasına engel oluşturan ve marka sahibinin iradesinden bağımsız olarak doğan koşullar, markanın kullanılmaması için geçerli nedenler olarak kabul edilecektir.* Burada bazı haklı sebep hallerinin gösterildiği görülmektedir. İthalat kısıtlamaları veya hükümetçe uygulanan başka koşullar açıkça Sözleşmede belirtilmiş olmakla beraber, bunlar örnek kabilinden sayılmıştır. Haklı sebepler doğrudan doğruya markalı mallara yöneliktir. Ayrıca haklı sebep sayılması için, bu koşulların marka sahibinin iradesinden bağımsız olmalıdır. Ancak marka sahibinin iradesinin dışındaki koşullar haklı sebep olarak değerlendirilecektir. Haklı sebepler, marka sahibinin etki alanı dışında kalan savaş, doğal afet, salgın gibi hallerdir. Hammadde üretilmemesi nedeniyle üretime ara verilmesi haklı sebep teşkil eder⁴³. Ancak mali durumun kötüleşmesi, marka hakkı sahibi şirketin iflas etmesi haklı sebep olarak kabul edilmemiştir⁴⁴.

Yargıtay kararlarına baktığımızda da her durumun haklı sebep olarak kabul edilmediği, şirketin iflas etmesinin haklı sebep olarak değerlendirilmediği görülmektedir⁴⁵.

⁴³ Arkan, (n 11) 148; Dirikkan,(n 8) 219, 259.

⁴⁴ Arkan, (n 11) 149; Güneş, *Fikri ve Sınai* (n 7) 177. Keza markanın devredilmesi de haklı sebep olarak kabul edilmemiştir. Bu konuda bkz; Çolak, *Türk Marka Hukuku* (n 6) 977; Bozgeyik, "Tescilli Markanın Kullanılması" (n 7) 464.

⁴⁵ Yargıtay 11. HD 844/3429, 9.4.2001 kararına göre, hukukumuzda iflas, anonim şirketler için bir infisah sebebi olarak kabul edilmiştir (TTK. 434,1/8). İflas kararı ile birlikte anonim şirketin tüzel kişiliği sona ermeyip, diğer infisah hallerinde (TTK. 434) olduğu gibi, tasfiye aşamasına girer (TTK.439/1) Tasfiye aşamasındaki bir anonim şirketin tüzel kişiliği ise, tasfiye sonuna kadar sürer (TTK.439/II). İflasın açılması ile anonim şirket hak ve fiil ehliyetini kaybetmez, ancak fiil ehliyeti, tasfiye sonuna kadar, tasfiye amacıyla sınırlı olarak devam eder (TTK. 439/II, 450,208). Başka bir anlatımla, anonim şirket tasfiyenin sonuna dek bir hak süjesi olarak kalır, hak ve yükümlülükler anonim şirket tüzel kişiliğine ait olur. Ancak, anonim şirketin mal varlığı üzerindeki tasarruf yetkisi, iflas kararı ile kısıtlanmaya uğrar. Anonim şirketin, mal varlığı üzerindeki tasarruf yetkisi, iflas masasına ilişkin olan konularda iflas idaresine geçer (TTK. 437). İflas idaresi görevini yerine getirirken hem müflis anonim şirketin hem de alacaklıların yararlarını gözetmekle yükümlüdür. Marka hakkının hukuki işlemlere konu olup olamayacağına gelince; gayri maddi mallar üzerindeki marka hakkı mutlak haklardan olup, taşıdığı ekonomik değerden ötürü şirket malvarlığına dahildir. Marka hakkı çeşitli hukuki işlemlere konu oluşturabilir. Örneğin, marka hakkının hasılat kirasına (BK.270) verilmesi mümkündür. 556 sayılı KHK.nin 20 ve 21 nci maddelerinde marka sahibinin (lisans veren), markasının kullanma hakkını lisans alana verebileceği belirtilmiştir. İşte lisans verme yoluyla kullanma da markanın bir kullanım biçimidir. Görüldüğü gibi, müflis şirketin yönetim kurulu, genel kurulu veya iflas idaresi şirket mal varlığına dahil olan markayı yukarıda açıklanan biçimlerde kullanması mümkün iken, bu yollara başvurmadan şirketin iflas ettiğinden bahisle iflasın KHK.nin 14 üncü maddesinde yazılı kullanmama haklı sebebi olarak ileri sürmesi kabul edilemez. Nitekim öğretilerde de mali durumun kötüleşmesinin bir uzantısı olarak marka sahibinin iflası haklı neden olarak değerlendirilmemektedir.

Netice olarak, haklı sebebin bulunması halinde markanın beş yıl boyunca kullanılmaması markanın iptaline ve kullanmama def'in ileri sürülmesine engel olabilir. EUIPO'nun Kullanım İspatı Kılavuzuna göre, hoşgörü süresi bir istisna teşkil ettiği için, dar olarak yorumlanması gerekir⁴⁶. Bu kılavuza göre, marka sahibinin iradesinden bağımsız olan bürokratik engeller, marka ile doğrudan alakalı olmadıkları sürece, tek başına haklı sebep olarak kabul edilmezler. Haklı sebep olarak kabul edilebilmeleri için, markanın kullanımı doğrudan doğruya bürokratik engel dolayısıyla zorlaşmış olmalıdır. Bürokratik engelin aşılması halinde markanın kullanımı mümkün olacaksa, bu durumda bürokratik engelin varlığı markanın kullanılmamasında haklı sebep olarak kabul edilebilir⁴⁷. Bürokratik engel dolayısıyla markanın kullanımının zorlaşmasının, kullanımın imkansızlaşması seviyesinde bulunması aranmamakta, markanın kullanımının makul olmaması yeterli görülmektedir. Bürokratik engelin haklı sebep teşkil edip etmeyeceği, her olayın somut şartları içinde değerlendirilmelidir⁴⁸. Her halükârda bürokratik bir engelin haklı sebep olarak kabul edilebilmesi için, engel ile markanın kullanımı arasında doğrudan bir bağlantı bulunmalıdır. ABAD, işletme stratejisinin değiştirilmesinin ve markalı ürünlerin rakiplerinin satış mağazalarında satışa sunulmasının marka sahibinden beklenmeyeceğini belirtmektedir⁴⁹.

İnceleme konumuzu teşkil eden 7226 sayılı Kanun'un Geçici madde 1/a hükmünün neyi düzenlediğine bakmakta fayda vardır. Burada ayrıca yapılan düzenlemenin, markanın kullanımı ile ilgisinin kurulması gerekir. Pandeminin varlığı, tek başına markanın kullanımını engelleyecek nitelikte değildir. Karantina kuralları, kişilerin markalarını kullanmalarını genel olarak imkansızlaştıran bir durum yaratmamakta veya kullanılmalarını kendilerinden beklenemeyecek kadar zorlaştırmamaktadır. Bazı markalı mallar için böyle bir sonuca varmak mümkün olsa da, bunu genel olarak bütün markalar açısından söylemek mümkün değildir. Aksine, karantina döneminde, dünyada ve Türkiye'de internet üzerinden yapılan satışlarda artışların yaşandığı tespit edilmiştir⁵⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki, karantina döneminde ticari

⁴⁶ < https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/trade_marks/ Guidelines/16_part_c_opposition_secti_on_6_proof_of_use_en.pdf, s. 54 > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

⁴⁷ EUIPO Kullanımın İspatı Kılavuzu, 54.

⁴⁸ ABAD tarafından verilen 14/06/2007 tarihli ve C-246/05 no.lu 'Le Chef de Cuisine' kararında, "Chef de Cuisine" markası Alman menşeli Lidl şirketi adına tescilli bulunan ve sadece Lidl süpermarketlerinde satılan bir üründür. Bu markanın Avusturya'da tescilinin üzerinden beş yıllık süre geçmesine rağmen, markanın halen pazarda bulunmaması üzerine, markanın kullanmama sebebiyle iptali talep edilmiştir. Lidl şirketi ise, Avusturya'da gerekli ruhsatların alınmamasından dolayı Lidl marketlerinin kurulamadığını ve "Le Chef de Cuisine" markalı ürünlerin bundan dolayı satışa sunulmadığını belirtmiştir. ABAD tarafından verilen kararda, bürokratik engeller dolayısıyla, kişinin kendi süpermarketinde satmayı öngördüğü markalı malı başka rakiplerin süpermarketlerinde satmasının makul olmadığı belirtilmiştir. Kararda, hoşgörü süresinin işleme için kullanılmamanın imkansızlık derecesinde olmasının gerekmediği, makul olmama durumunda da haklı sebebin bulunduğu belirtilmiştir; bkz paragraf 51-54.

⁴⁹ C-246/05 no.lu karar. Bu karar hakkında ayrıca bkz Bektaş, (n 7) 238.

⁵⁰ < <https://www.marketingturkiye.com/tr/haberler/koronavirus-online-alisverisi-nasil-etkiledi/>; <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51921963> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020. Buna karşın Bozgeyik, ekonomik kriz veya pazarlama sorunları gibi, markalı malın piyasaya sürülememesinin haklı sebep olarak kabul edileceğini belirtmiştir, bkz Bozgeyik, 'Tescilli Markanın Kullanılması' (n 7) 471.

işletmelerin bütününe faaliyetleri engellenmiş ve yasaklanmış değildir. Ayrıca, fiziki mağazalarda satışı yapılan birçok ürün, internet üzerinden satılmaya devam edilmiştir. Üstelik bu çeşit satışların çok yoğun bir şekilde artış gösterdiği, kargo taşımacılığının hacminin genişlemesinden de anlaşılmaktadır.

Yukarıda da bahsedilen hiçbir düzenleme, malların satışını yasaklamış değildir. Her ne kadar alışveriş merkezleri kapanmış olsa da, burada bahsedilen husus, zaten ticari olarak piyasaya uzun süre sunulmayan markalı ürünlerdir. Ancak markalı malı satışa sunmak için AVM’de mağaza kiraladıktan sonra AVM’lerin kapanması haklı sebep olarak kabul edilebilir. Benzer şekilde yatırımların yapılması yasaklanmamıştır. Her ne kadar mağazaların çalışması zorlaşmış olsa da, satışlar farklı platformlarda devam etmiştir.

Mücbir sebep, haklı sebep olarak kabul edilmektedir. Ancak haklı sebep teşkil edebilmesi için, mücbir sebep ve markanın kullanılmaması arasında uygun bir illiyet bağının bulunması gerekir. Mücbir sebep, “*borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun ya da borcun ihlaline, kaçınılmaz ve mutlak şekilde neden olan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olay*” olarak tanımlanmaktadır⁵¹. TRIPS m. 19/1’e uygun olarak, mücbir sebebin, marka sahibinin iradesinin dışında gerçekleştiği kabul edilmektedir. Covid 19’un borç ilişkilerine etkisini inceleyen çalışmalarda, bulaşıcı hastalıklar tarafların öngörmeleri ve engellemeleri mümkün olmayan hastalıklar olarak tanımlanmış ve bu yönüyle mücbir sebep oluşturduğu tespit edilmiştir⁵². Öngörülebilir ve engellenebilir bulaşıcı hastalık mücbir sebep oluşturmaz. Salgın hastalık, insandan insana bulaşmak suretiyle geniş coğrafi alanlara yayılır. Hastalığın engellenmesi için alınan önlemler ticaret hayatını etkilediği için mücbir sebep olarak kabul edilir⁵³.

TRIPS hükmünde de belirtildiği gibi, haklı sebepten bahsedilebilmesi için, markanın kullanılmasına engel oluşturan olayın, marka sahibinin iradesi dışında gerçekleşmesi gerekir. Ayrıca markanın kullanılmaması ile haklı sebep olarak ileri sürülen olay arasında doğrudan bir bağlantının bulunması gerekir⁵⁴.

⁵¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (22. Bası, Yetkin 2018) 582; Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* Cilt I, (13. Bası, Vedat 2015) 404; Selahattin.Sulhi Tekinay ve Sermet Akman ve Haluk Burcuoğlu ve Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7. Bası, Filiz 1993) 1002.

⁵² Ahmet M. Kılıçoğlu, ‘Bulaşıcı Hastalığın Borç İlişkilerine Etkisi’ 7-8 < <http://www.turkhukukurumu.org.tr/duyurular/377-bulasici-hastaligin-borc-ilisikilerine-etkisi.html> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020; Arzu Oğuz, ‘COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi’ < <https://www.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/6/2020/04/Mu%CC%88cbir-sebep.pdf> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

⁵³ Kılıçoğlu, (n 52) 7-8; Oğuz, (n 52) 1.

⁵⁴ Örneğin marka sahibinin hastalanması, işlerini takip edememesi için haklı sebep olarak kabul edilemez, zira ticari temsilci ataması mümkündür. Bkz Arkan, (n 11) 149. Benzer şekilde, marka sahibinin, lisans verecek kişileri bulamaması, markasını kullanmamak için haklı sebep olarak kabul edilmemelidir; bkz Bektaş, (n 7) s. 239. İnhisarî lisans alanın markayı kullanmaması, marka sahibinin lisans sözleşmesini sona erdirmeye hakkı bulunduğundan, haklı sebep sayılmamaktadır; bkz Arkan, (n 11) 149; Dirikkan, (n 8) 259; Yasaman ve Yüksel, (n 8) 650.

Covid salgını dolayısıyla alınan önlemlerin ticaret hayatını etkilediği kuşkusuzdur. Ancak alınan önlemlerin neler olduğu ve kimlerin bu önlemlerden etkilendiği de önemlidir. Eğer alınan önlemlerden dolayı markasını hali hazırda kullanamayan kişinin bu kullanmama hali uzamışsa, bu kişinin, mücbir sebebin haklı sebep oluşturduğunu ve markayı kullanmama süresinin bundan etkilendiğini ileri sürmesi mümkündür. Alınan önlemlerin etkilemediği bir kişinin mücbir sebep dolayısıyla haklı sebebin gerçekleştiğini ileri sürmesi ise mümkün değildir.

ABAD tarafından verilen bir kararda, tescilli parfüm markalarını kullanmayan kişiye karşı markaların kullanılmamasından dolayı iptal davası açılmıştır. Davalı, Uluslararası Koku Birliği tarafından yayınlanan standartların markalarının kullanılmadığı süre içinde otuzdan fazla defa değiştirildiğini, dolayısıyla kendisinin de parfüm formüllerini sürekli olarak değiştirmek zorunda kaldığını, bu durumun markanın kullanılmaması açısından haklı sebep teşkil ettiğini ileri sürmüştür. ABAD, Uluslararası Koku Birliği tarafından yayınlanan kuralların, ilgili sektördeki bütün üreticilere uygulandığını ve bu kural değişikliklerinden hepsinin etkilendiğini, kurallara uyum yükümlülüğünün bütün sektörlerde bulunduğunu ve ürünlerin üretimine ilişkin sorunların, her işletmenin karşılaşılabileceği sorunlar olduğunu belirtmiştir. Kararda, haklı sebep kavramının bir kişinin ticaret hayatında karşılaştığı ticari güçlüklerle işaret etmediği, marka sahibi ile bağlantısı olmayan durumları ifade ettiği belirtilmiştir⁵⁵.

VI. Haklı Sebebin Etkileri

Haklı sebebin bulunduğu süre, markanın kullanılması ile eşdeğer tutulmamaktadır. Aksi takdirde haklı sebebin sona ermesinden itibaren yeniden bir hoşgörü süresinin işlemesi söz konusu olacaktır. Haklı sebep, sadece işleyen beş yıllık süreyi durdurmaktadır. Haklı sebep, beş yıllık beş yıllık sürenin hesaplanması sırasında göz önünde bulundurulmayacaktır.

EUIPO, haklı sebebin uzunluğunun ve beş yıllık sürenin hangi aşamasında gerçekleştiğinin önemli olduğunu belirtmiştir. Üçüncü kişinin marka başvurusuna itiraz eden tescilli marka sahibinin kullanmama def'i ile karşı karşıya kaldığı durumlarda, haklı sebep olarak gösterdiği durumun, bu beş yıllık sürenin sadece bir kısmında yer alması ihtimalinde, durum haklı sebep olarak değerlendirilmeyebilir. Özellikle haklı sebebin sona ermesinden sonraki sürenin uzun olması, haklı sebep iddiasının göz önünde bulundurulmamasına yol açabilir⁵⁶.

EUIPO tarafından verilen bir karara konu olayda, üçüncü kişinin ilaç markasına

⁵⁵ ABAD, 27.06.2017 tarihli ve T-427/16 - T-429/16 no.lu Birleşik davalar, paragraf no. 52. Ayrıca bkz ABAD'ın 18.03.2015 tarihli ve T-250/13 no.lu "Mart Water" kararı, paragraf n 66. Ayrıca bkz Bektaş, (n 7) 229 vd.

⁵⁶ EUIPO Kullanımın İspatı Kılavuzu 57.

itirazda bulunan tescilli markanın sahibi, kullanmama def'i ile karşı karşıya kalmıştır. Marka sahibi, ilaç markasının kullanılacağı ilaca ilişkin klinik deneylerin yapılmasını, markanın kullanılması olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. EUIPO, bu tür klinik deneylerin markanın kullanımı olarak kabul edilemeyeceğini, zira klinik deneyler sırasında markanın Almanya'da fiilen kullanımını gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Kararda, bu tür deneylerin, marka sahibinin markayı kullanma niyetini taşıdığı şeklinde yorumlanması ve haklı sebep olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Zira ilacın kullanılması, marka sahibinin niyetinden ziyade, ülkelerin ilaçların ruhsatlandırılmasına ilişkin düzenlemelere bağlıdır. 01.04.1996 tarihinde tescil başvurusunda bulunulan markaya, 19.09.1997 tarihinde itiraz edilmiştir. EUIPO, dosyaya 29.10.1991 tarihli ve 07.12.1994 tarihli iki klinik deney raporunun sunulduğunu, bu raporlardan sadece ikincisinin marka başvurusundan önceki beş yılın içinde kaldığını, 1994 tarihli rapordan itibaren sonraki markanın başvuru tarihine kadar neredeyse iki buçuk yılın geçtiğini belirtmiştir. Kararda, rapordan sonra geçen iki buçuk yıllık sürenin uzun bir süre olduğu, raporda klinik deneylere ilişkin çok az bilgi bulunduğu, deneme sürecinin sonu hakkında herhangi bir bilginin bulunmadığı, ilaç için ruhsatın alınıp alınmadığına ilişkin bir bilginin bulunmadığı ve geçen uzun süre dolayısıyla projenin sona erdirilmesi ihtimalinin de bulunduğunu belirterek, iki buçuk yıl önceki klinik deneylerin, haklı sebep olarak kabul edilemeyeceğini belirterek itirazı reddetmiştir⁵⁷.

Görüldüğü üzere, sebep haklı sebep olarak kabul edilse dahi, bu haklı sebebin gerçekleştiği zaman dilimi de önemlidir. Haklı sebep olarak gösterilen sebep ile itiraz arasında geçen sürenin uzun olması dolayısıyla, sebebin gerçekten "haklı" olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir⁵⁸.

COVID-19 sürecinde gerçekleşen kullanmama, haklı sebep olarak kabul edilebilmekle beraber, bunu her bir somut olayın şartları içinde değerlendirmek gerekir. COVID-19 salgını dolayısıyla markanın kullanılmamasının haklı sebep olarak kabul edilebilmesi için, olayın bütün şartlarıyla beraber göz önünde bulundurulması gerekir. Salt salgın sebep olarak gösterilerek, kullanmama süresinin beş yıl yerine beş yıl doksan beş (95) gün olduğu söylemek mümkün değildir. Gerçekten bu salgından etkilenen ve hastalanan, bundan dolayı hazırlıklarını zamanında tamamlayamayan bir kişi açısından salgın haklı sebep olarak kabul edilebilse de, normal bir şekilde ticarete devam edebilen veya başka şekillerde çalışabilen bir kişi açısından bu sürenin haklı sebep sayılması mümkün değildir. Salgının herkesi aynı şekilde etkilediğini söylemek mümkün değildir. Salgından etkilenen kişilerin bunu haklı sebep olarak ileri sürmeleri mümkünken, salgından etkilenmeyen kişilere böyle bir hak tanımak, kanunun amacının dışındadır.

⁵⁷ Decision No 421/1999, of 1/7/1999, Ruling on Opposition No B 2255 < <https://euipo.europa.eu/eSearchCLW/#advanced> > Erişim Tarihi 17 Haziran 2020.

⁵⁸ Decision No 421/1999.

Sonuç

26 Mart 2020 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 7226 sayılı Kanun’la, *COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla; dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm sürelerin 13.03.2020 tarihinden 15.06.2020 tarihine kadar duracağı belirtilmiştir.* Bu kanundan sonra fikri haklara ilişkin olan bütün sürelerin durup durmayacağı büyük tartışmalara yol açmıştır. Kanun’da zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve idari başvuru süreleri kapsam dahiline alındığı veçhile, fikri haklara ilişkin hoşgörü sürelerinin bu Kanun’dan etkilenip etkilenmediği incelenmiştir.

Fikrimizce, hoşgörü sürelerinden sadece hak düşürücü süre niteliğinde olan süreler, ilgili kanun kapsamında durmalıdır. SMK’da kullanılmaya ilişkin süreler hak düşürücü süre niteliğinde olmayıp, bu sürelerin bitmesinden sonra markanın/patentin tekrar kullanılmaya başlanması ile beraber, hakkının bütün yetkileriyle donatıldığını görmekteyiz. Hak düşürücü sürenin bir özelliği olan ilgili hakkın tamamen düşmesi şartı burada gerçekleşmemektedir. Netice olarak 7226 sayılı Kanun’da öngörülen sürelerin durması, kullanılmaya bağlı hoşgörü süreleri açısından söz konusu olmayacaktır. Ancak elbette ki COVID-19 pandemisi, kişilere ve faaliyetlerine göre haklı sebep olarak değerlendirilebilir. Haklı sebep halinin her bir olayın kendi özelliği çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

Patent veya tasarım hakkında yapılan açıklamaların, bu hakların tesciline ilişkin başvuruyu engellenmemesi, on iki aylık hoşgörü süresine bağlanmıştır. Buradaki hoşgörü süresi, teknik olarak hakkın kullanılmaması için öngörülen hoşgörü süresinden farklıdır. On iki aylık hoşgörü süresi bir hak düşürücü süresi niteliğinde olup bu sürenin bitmesinden sonra başvuru hakkı kesin olarak zedelenmiştir. On iki aylık sürenin geçmesinden sonra hak sahibi tarafından yapılan açıklamalar, patentin/ tasarımın tescili için tescil engeli teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu süreler hak düşürücü süre niteliğinde olup, bu sürelerin 7226 sayılı Kanun’a göre durduğu kabul edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- Arkan S, *Marka Hukuku*, Cilt II (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1998).
- Aykurt Karaca E, ‘COVID-19 Salgını Nedeniyle Sürelerin Uzatılmasına Dair Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi Kararları ve Uygulaması’ < <https://iprgezgini.org/2020/05/27/COVID-19-salgini-nedeniyle-surelerin-uzatilmasina-dair-avrupa-birligi-fikri-mulkiyet-ofisi-kararlari-ve-uygulamasi/> > Erişim Tarihi 17 June 2020.
- Beктаş İ, ‘Sınai Mülkiyet Kanununa Göre Markanın Kullanmama Nedeniyle İptali - AB Adalet Divanı’nın Güncel Kararları Işığında Bir Değerlendirme’ (2018) 17/2 Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 219, 219-258.
- Bozgeyik, H, ‘Tescilli Markanın Kullanılması ve Kullanmamaya Bağlı Sonuçlar’, Fırat Öztan’a Armağan, (Turhan, 2010) 457-479.
- Correa C, *Intellectual Property Rights, the WTO and Developing Countries* (Zed 2000).
- Çolak U, *Türk Marka Hukuku*, (4. Bası, Onikilevha 2018).
- Çoşğun G, *Sınai Mülkiyet Kanunu Kapsamında Markanın Kullanılması*, (Seçkin 2018).
- Dirikkan H, ‘Tescilli Markayı Kullanma Külfeti’, (Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan) (Beta 1998) 219-259.
- Dural A, ‘COVID-19 Salgını Nedeniyle Yürürlüğe Giren 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesinin Çek Açısından Sonuçları’ (2020)
- Erdem M, *Özel Hukukta Zamanaşımı* (Onikilevha 2010).
- Eren F, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (22. Bası, Yetkin 2018).
- Güneş İ, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku (Patent ve Faydalı Model)* (2. Bası, Seçkin 2019).
- Güneş İ, *Uygulamada Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları (Fikri ve Sınai)*, (4. Bası, Seçkin 2017).
- Karaca O U, *Markayı Kullanma Zorunluluğu ve Kullanmamanın Hukuki Sonuçları (Markayı Kullanma Zorunluluğu)* (Lykeion 2017)
- Karaca O U, ‘Son Dakika: Beklenen Haber Geldi, Süreler Durdu’, (2020) < IPR Gezgini Bloğu, <https://iprgezgini.org/2020/03/25/son-dakika-beklenen-haber-geldi-sureler-durdu/> > Erişim Tarihi 17 June 2020.
- Kaya A, ‘551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi’ (Zorunlu Lisans) (1996) LV İHFİM, 335-367.
- Kaya A, *Marka Hukuku* (Arıkan 2006).
- Kılıçoğlu A M, ‘Bulaşıcı Hastalığın Borç İlişkilerine Etkisi’ 7-8 < <http://www.turkhukukkurumu.org.tr/duyurular/377-bulasici-hastaligin-borc-iliskilerine-etkisi.html> > Erişim Tarihi 17 June 2020
- Merdivan F, ‘Tescilli Marka Hakkına Dayalı Tecavüz Davasında Kullanmama Def’i”. 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu. (Bankacılık Enstitüsü Yayınları. Ankara 2017) 483-522.
- Noyan E, *Patent Hukuku*, (Adalet 2011)
- Oğuz A, ‘COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi’ < <https://www.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/6/2020/04/Mu%CC%88cbir-sebep.pdf> > Erişim Tarihi 17 June 2020
- Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* Cilt I, (13. Bası, Vedat 2015).
- Öztürk Ö, *Patent Verilebilirlik Şartları* (Arıkan 2008).

- Paslı A, 'COVID-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Sürerken Çek İbrazi Mümkün Müdür?' (2020) < <http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-COVID-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/>
- Saraç T, 'Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından 'Tekniğin Bilinen Durumu' Kavramı ve Kapsamı' (2003) XXII/2 BATİDER 117-147.
- Soysal T, *Tarımda Biyoteknoloji Uygulamaları ve Patent Hakları* (Adalet 2019).
- Suluk C ve Karasu R ve Nal T, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (3. Bası, Seçkin 2019).
- Tekinalp Ü, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Bası, Vedat 2012).
- Tekinay S S ve Akman S ve Burcuoğlu H ve Altop A, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7. Bası, Filiz 1993).
- Topçu Deniz, *Patent Lisans Sözleşmeleri*, (Seçkin 2016).
- Yasaman H ve Altay A ve Ayoğlu T ve Yusufoglu F ve Yüksel S, *Marka Hukuku 556 sayılı KHK Şerhi*, Cilt I-II (Vedat 2004).
- Yusufoğlu F, *Patent Verilebilirlik Şartları* (Vedat 2014).